

ירושלמי אקטואלי

יו"ל ע"י "בית המדרש למגידי שיעורים בדף היומי", כפר גנים ג' פתח תקוה

גליון מס' 9 | פרשת מטות | כ"ג תמוז תשע"ו

הפרשה בירושלמי

מצות טבילת כלים

"כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר" (לא כג)

שימוש בכלי קודם טבילה - בהמשך דברי הירושלמי (שם) איתא וכולם שנשתמש בהם אע"פ לא הטביל הרי אלו טהורים, פי' אף שעדיין לא הטביל את הכלי מ"מ לא נאסר המאכל משום שאין הכלי טבול, וכ"פ הרמ"א (סי' קכ ס' טז). [אמנם בהגהות האש"ר"י (שם) מביא בשם או"ז שהמאכל נאסר ולכא' צ"ע מהירושלמי].

שכח להטביל כלים בע"ש - כתב השו"ע (שם) יתנו לגוי במתנה ואח"כ ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו. וכתב הט"ז (ס"ק יח) דהיתר להשתמש רק באותה שבת אך לאחר השבת יטבלנו כדין משום שכיון שישתקע בידי ישראל ודאי הוי כלקוח וחייב בטבילה, [ומסיק הט"ז שיטביל בלא ברכה, אמנם בכנה"ג הובא שא"צ טבילה כלל דיש עליו שם של כלי שאול, וכ"פ הילקו"י (שבת ג ס"י שכג) והוסיף דהמחמיר תע"ב, אמנם הפמ"ג (שם) ס"ל דיטביל בברכה] והרמ"א (או"ח סי' שכג ס"ז) כתב שימלא מים בכלי בשבת מהמקוה ובכך תעלה לו טבילה.

פוסקי זמנינו דנו בכלים חשמליים שאם יטבילם במים יש חשש שיתקלקלו וכן מאבד בכך את אחריות היצרן, וכתבו כמה פתרוניות א. שיעשה בו ישראל תיקון שהוא מעשה אומן בגוף המכשיר שמבטלו מתורת כלי, ואח"כ כשמתקנו נחשב שישראל גמרו ופטור מן הטבילה. ב. יתן לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו וכך יכול להשתמש בו. הגרש"ז אויערבך כתב שמא אינו טעון טבילה משום דשימושו רק בשעה שמחובר התקע לשקע בקיר ואז נקרא מחובר לקרקע וקיי"ל דדבר המחובר לקרקע א"צ טבילה, ובצירוף שיכול הכלי להתקלקל לגמרי יש להתיר שימוש בלא טבילה.

נאה להביא בסיום הדברים את דברי הביאור הלכה (שכג ס"ז ד"ה מותר) בסיבת היתר השו"ע לטבילת כלים חדשים בשבת וז"ל: וה"נ כיון שטבילת כלים חדשים אינה להסיר טומאה כי לא נטמאה ורק בשביל שיצאה מרשות העכו"ם ובאה לרשות ישראל הצריכה התורה טבילה כדאיתא בירושלמי, ומן התורה אין שום איסור להשתמש בה, ואפי' רבנן שאסרו להשתמש בה עד שיטבילוה עכ"פ אין המאכל נאסר לכו"ע, על כן לא מקרי זה בשם מתקן כנעל"ד סברת השו"ע וכו' ע"כ.

בבבלי (ע"ז עה:): דרשו מהמילה וטהר שכל הכלים אף שעברו הגעלה צריכין טבילה במ' סאה, וכך דרשו "וטהר" הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. ובירושלמי (פ"ה ה"טו) הוסיף לבאר את סיבת הטבילה לפי שיצאו מטומאת נכרי ונכנסו לקדושת ישראל, נמצא שכל כי שיוצר והיה ברשות העכו"ם לאחר הגעלתו כדין צריך לעבור טבילה במקוה להוציאו מטומאת הגויים ולהכניסו לקדושת עמ"י.

עפ"י טעם זה פושט הגר"א קוק בספרו דעת כהן (סי' רכז) שאלה שהובאה לפניו, בדבר הקונה כלים מישראל שהמיר דתו, או ישראל מומר שחוזר לכור מחצבתו אם צריך להטביל כליו כדין כלים הניקחים מן הגוי, וכתב דאם שואל מישראל מומר כלים א"צ טבילה כדין כלים השאולים מן הגוי שא"צ טבילה, וטעמו כיון שבירושלמי אמרו בטעם טבילה זו מפני שיצאו מטומאת עכו"ם לקדושת ישראל, והאי גברא השליך מעליו קדושת ישראל דין כליו כדין כלי עכו"ם, וכשחוזר לכור מחצבתו צריכין כליו טבילה.

אך הגרע"י בהליכות עולם (פרשת מטות אות יג) האריך בענין ומסיק כדברי החת"ס (בהגהותיו לשו"ע סי' קכ) וסייעתו שכמו שמומר עצמו החוזר א"צ טבילה, כך כליו א"צ טבילה משום שישראל אף שחטא ישראל הוא.

נדון נוסף הנגזר מטעם הירושלמי הוא בגר וגירות שהכשירו עליהם, האם צריכים גם להטבילם או שמא כיון שהם עצמם טבלו מועיל אף לכליהם, וכתבו הפוסקים מס' טעמים להיתר, א. כל טבילת כלים חידוש הוא שחידשה תורה ואין לך בו אלא חידושו, שדוקא באופן שיצא הכלי מרשות העכו"ם ונכנס לרשות ישראל, אך כאן שהכלים נשארו ברשות הבעלים אלא שיש שינוי בבעלים שמתחילה עכו"ם ואח"כ נעשו ישראל בכה"ג י"ל שא"צ טבילה לכליהם (מהר"ש גרינפלד ח"ג סי' מח). ב. כיון דקיי"ל גר שנתגייר כקטן שגולד, ממילא נפקעה בעלותו מן הכלים שלו ונעשו הפקר, והרי הוא כזוכה מן ההפקר וא"צ טבילה, משום שאינו דומה למעשה מדין שהיה בעלים לכלים, משא"כ כאן (הליכות עולם שם).

לע"נ
שמעון בן סוליקה ז"ל
הונצח ע"י
משפחת דהן

לע"נ
רבקה וייסטון
בת
ר' יהושע העשיל ז"ל
הונצחה ע"י המשפחה

קרן דניאלי
לזכר דניאל זונפלד ע"ה
הונצח ע"י קרן דניאלי
לע"נ של הר"ר אברהם גליק ז"ל

מסכת מגילה דף כה.

דין זה מבוסס על מצווה מן התורה, שלא לבנות את המזבח על ידי שימוש בכלי ברזל. שנאמר (שמות כ, כב) ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחלליה. ומובא על כך במכילתא, מכאן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר, המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם, והברזל לקצר שנותיו של אדם, אינו רשאי להניף המקצר על המאריך. ועל סמך מצווה זו כתבו כמה מחכמי הראשונים, שאין להיכנס לבית הכנסת עם סכין ארוכה. שכן בית הכנסת נועד להאריך את חייו של האדם, ואילו הסכין לקצר.

חיילים ושוטרים

ונשאלה בימינו שאלה, מה יעשו חיילים ושוטרים שצריכים לשאת את נשקם עמהם, האם מותר להם להיכנס לבית הכנסת עם הרובה או האקדח או שאסור?

ברור שכאשר ישנו צורך בטחוני להסתובב בכל מקום עם נשק, אזי מותר מן הדין להיכנס עמו לבית הכנסת, שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות. וכאן נדון מה הדין כשאין צורך בטחוני שיהיו כמה כלי נשק בבית הכנסת, ומאידך, נושא האקדח או הרובה אינו יכול להשאירו בחוץ, מפני הסכנה שמא יגנבו את הנשק והוא יגיע למחבלים או פושעים?

כתבו בפוסקים בדור האחרון שבמקרה של אקדח הפתרון הטוב ביותר הוא לכסותו, שהרי לדעת רוב הפוסקים (הובא במ"ב שם מאת הא"ר ועי"ש שהט"ז חולק, יובא מייד) אם הסכין מכוסה, אין איסור להיכנס עמה לבית הכנסת. ולכן הנושא אקדח, יסתירנו בחולצתו, או יכניסנו לתיק. וכן לגבי רובה - כשניתן לכסותו - יכסהו

ואמנם יש סוברים שגם כאשר הסכין מכוסה אסור להיכנס עמה לבית הכנסת וזו דעת הט"ז קנא. אבל כתב בעל תשובות 'ציץ- אליעזר פ' י.יח. שגם לדעת הט"ז אם יפרקו את המחסנית מהנשק יהיה מותר להיכנס עמו לבית הכנסת. שהרי דין נשק שאין בו מחסנית קל מדין הסכין, מפני שהסכין יכולה להרוג מיד, ואילו הרובה ללא המחסנית אינו יכול להרוג, שהרי הסיבה שהסכין נאסרה בהכנסה היא כי היא מקצרת חייו של האדם.

בסוגייתנו בתלמוד ירושלמי מסכת מגילה דף כה. מספרת הגמרא שרבי אימי מפקיד לספריא (הורה למלמד התינוקות) אין אתא בר נש גביכון (שכשיבוא אליכם אדם) מלכלך באורייתא לגבכון (שמדבר סרה בעניין התורה שאתם לומדים) תיהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי (תקבלו אותו יפה ותכניסו אותו בכבוד עם מלויו ועם חמורו)

נברר בדברינו כאן בעניין, בעניין הכנסת בע"ח ונשק לבית הכנסת וכן בעניין סעודות בבית הכנסת

האם מותר להכניס כלב נחיה לבית כנסת?

עוורים רבים נוהגים כיום להיעזר בכלבי נחיה, המאולפים ע"מ לסייע להם כדי שלא יכשלו בדרכם. ובאנו בדברים אלו, האם מותר לעיוור להיכנס עם כלבו לבית הכנסת?

הרב משה פיינשטיין (אג"מ או"ח ח"א מה) התיר על סמך כמה מקורות מדברי חז"ל ביניהם הירושלמי המובא לעיל, ששמעע מהם שהיו רגילים להכניס לבית המדרש בעלי חיים, חמור או כבש. ועוד, שהואיל והעיוור זקוק מאוד לכלבו, מן הראוי להקל בדבר, כשם שהקילו בכמה דברים נוספים בדיני בית הכנסת. אך הוסיף שטוב שישב העיוור סמוך לפתח כדי שלא לבלבל את הציבור, אבל כמה פוסקים (שערים המצוינים בהלכה יג, ב. ילקוט יוסף קנא, כה) אסרו על העיוור להכניס את כלבו לבית הכנסת, מפני שיש בזה פגיעה בכבוד בית הכנסת, ועלול הדבר להתפשט בעיני הרואים כחילול ד'. ומה שהוזכר בדברי חז"ל שהיו באים לבית המדרש עם בעלי חיים, הכוונה שהשאירו אותם בחוץ. ועוד שיש חשש שמא הילדים יתעסקו עם הכלב ולא יתרכזו בתפילה. ולכן ראוי שהגבאים יתקינו עמוד מחוץ לבית הכנסת, כדי שהעיוור יוכל לקשור אליו את הכלב.

נשיאת נשק בבית כנסת

בשו"ע (או"ח קנא,ו) הביא שכתבו כמה מחכמי הראשונים עפ"י מהר"ם מרוטנבורג, שאסור להיכנס לבית הכנסת עם סכין ארוכה.

"השיעור השבועי בירושלמי"

להזמנת שיעור אקטואלי מרתק בתלמוד הירושלמי

השיעורים נמסרים ממיטב מגידי השיעורים

מבית המדרש למגידי השיעורים

ניתן לבנות ל: *3785

סעודות ברית ושאר סעודות מצווה, נחשב הדבר כאילו התנו על כך במפורש, ומלכתחילה קדושת בית הכנסת לא חלה באופן כזה שתאסור עליהם לערוך את סעודות המצווה בבית הכנסת.

ולסיכום, במקום שרגילים לערוך סעודה שלישית בבית הכנסת, אין כל איסור להמשיך במנהגם. וכן במקום שרגילים לערוך סעודות ברית מילה ופדיון הבן בבית הכנסת, מותר להם לערוך שם כל סעודת מצווה, כולל סעודת בר מצווה, וסעודת חתונה ושבע ברכות. וכל זה כמובן בתנאי שייזהרו מאוד לשמור על קדושת בית הכנסת, ויימנעו מכל שיחה בטלה וקלות ראש. וכן ייזהרו מעירוב גברים ונשים בבית הכנסת.

אבל במקום שלא נהגו לערוך סעודות מצווה בתוך בית הכנסת, מלכתחילה עדיף להחמיר כדעת המגן-אברהם, שלא לערוך בתוך בית הכנסת סעודות מצווה גדולות שמגישים בהם יין. אבל הרוצים להקל, רשאים. שכן דעת הרבה פוסקים.

ואצטט ממש"כ בילקוט יוסף הל' קריאת התורה ובית הכנסת עמוד רלט, בתי כנסיות אין אוכלים בהם, ואין שותים בהם, ואין מטיילים בהם. אולם כשמתקיים שיעור בהלכה או באגדה בבית הכנסת, מותר לחלק לקהל כוס תה או קפה, לעוררם לשמיעת השיעור. ומותר לסעוד סעודה שלישית בבית הכנסת, כשאומרים שם דברי תורה. ומותר לאכול שם סעודת מצוה גם במשתה ויין וסעודה גדולה. ולפיכך הנוהגים כיום לעשות סעודת סיום מסכת בבית הכנסת, או סעודת ברית מילה וכדומה, מפני שהמקום מרווח, יש להם על מה שיסמוכו, ובלבד שלא ישתו שם הרבה יין או משקאות המשכרים, וכן ישמרו על קדושת המקום, ולא יבואו לידי ליצנות וקלות ראש חס ושלום. וכל שכן שימנעו מלבוא לשם חס ושלום בבגדי פריצות, וישמרו על הפרדה מוחלטת בין האנשים לנשים. ואם יש חדר צדדי המכיל את צבור המשתתפים, יש להעדיף לערוך שם את הסעודה שלישית. וכל סעודה שיש בה שיכרות, אין לעשותה בבית כנסת, אף שהיא של מצוה. ומותר לעשות סעודה בבית הכנסת בליל ההילולא של הצדיק, אם אומרים שם דברי תורה ודרשות לזכות את הרבים, ומ"מ בזה נמנעים מלשתות יין. ואמנם עדיף יותר לעשות כן בעזרת נשים.

ועל פי זה היקל בעל הציץ אליעזר להיכנס בשעת הדחק לבית הכנסת עם רובה שפרקו ממנו את מחסניתו, גם כשאין אפשרות לכסותו.

ולסיכום, לכתחילה עדיף שלא לבוא עם נשק לבית הכנסת. אבל כשיש צורך בטחוני, או שאין מקום בטוח שבו אפשר להשאיר את הנשק, אין להפסיד בעבור זה תפילה במניין, ומותר להיכנס עם הנשק לבית הכנסת, ויסתיר אותו או יכסהו, ומוטב גם לפרוק ממנו את המחסנית. וכשאי אפשר לכסות את הנשק, לכל הפחות יפרוק מתוכו את המחסנית. וכשיש סכנת מחבלים, ויש צורך ביטחוני שאנשים יסתובבו עם נשק טעון, וממילא גם בבית הכנסת אין לפרוק את המחסנית, ויש להשתדל כשאפשר לכסות את הנשק.

סעודות מצווה בבית הכנסת

שואלים רבים, האם מותר לערוך בבית הכנסת סעודות של מצווה, כגון סעודה שלישית, סעודות ברית מילה, פדיון הבן, בר מצווה, וכדומה?

בתלמוד (הירושלמי) פסחים פ"א ה"א, סנהדרין פ"ח ה"ב) מסופר שהיו נוהגים לאכול סעודות קידוש החודש ועיבור השנה בבית הכנסת. מכאן שאף שככלל ישנו איסור לאכול בבית הכנסת, מכל מקום סעודות מצווה מותר, וכך פסק השו"ע או"ח קנא, ד.

אלא שלדעת המגן-אברהם קנא, ה. רק סעודות מצווה קטנות שאין שותים בהן יין התירו בבית הכנסת. שכן המקור להיתר הוא מסעודות עיבור השנה שבהן היו אוכלים פת וקטניות בלבד. ולפי דעתו אסור לסעוד בבית הכנסת סעודות שבת, או סעודת ברית מילה, פדיון הבן וכדו', מפני שהן סעודות גדולות ששותים בהן יין. ורק מסיבת סיום מסכת, שיגישו בה אוכל פשוט, מותר לערוך בבית הכנסת. ולכך נוטה דעת ערוה"ש קנא, ו.

אבל לדעת הרבה פוסקים וכן פסק בעל המשנה-ברורה קנא, סק"כ, ובשעה"צ יד וכ"כ בבן איש חי ש"א ויקרא ד וכ"פ בציץ אליעזר יד, כו שכל סעודת מצווה מותר לערוך בבית הכנסת, שכן היו נוהגים בשבת לקדש על היין בבית הכנסת, בשביל האורחים העניים שהיו סועדים סעודות שבת בבית הכנסת. וכל זה בתנאי שישמרו על קדושת המקום. וכן לגבי שתיית היין, אף שמותר לדעת רוב הפוסקים לשתות יין בסעודת מצווה שבבית הכנסת, מכל מקום צריך להיזהר שלא להשתכר בנוסף לכך, באותן קהילות שמאז ומתמיד נהגו לערוך בבית הכנסת סעודות שבת,

**נכנסים, מאזינים, מבינים ונהנים.
הדך היומי בירושלמי**

לקבלת השיעור במייל נא לשלוח כתובת מייל למס' 052-4636288

חלוקת הארץ בגורל

חלקו הראשונים האם רב אשי חולק על ר' אלעזר בסיבה שקנו כולם, דיש שפרשו שלר' אלעזר מדמים כל גורל לחלוקת הארץ ולכן קנו כולם, אך ר' אשי סבר שלא מדמים לחלוקת הארץ משום שלא היה ע"י קלפי וכו' והסיבה שקנו משום שהיתה הסכמה הדדית ורצון להתחשב אחד בשני וזו הסיבה שקנו כולם, או שר' אשי בא לבאר טעמו של ר' אלעזר שודאי קנו משום שעיקר הגורל קונה כמו בחלוקת הארץ והסיבה לכך משום ההנאה ששניהם הסכימו לכך ולא פליגי. [יש שתלו זאת אם גורסים "אלא" אמר ר' אשי דפליג על ר' אלעזר, או אמר ר' אשי ומפרש טעמיה דר' אלעזר ולא פליג עליה].

וכתב הרמב"ם (שכנים פב הי"א) הגורל הוא הקנין וכיון שזכה אחד בחלקו קנו כולם, אך הראב"ד והרא"ש חלקו שהגורל אינו קונה אלא מברר של מי החלקים וכל זמן שלא עשה אחד מהם חזקה בחלקו לא קנה, ובשו"ע (סי' קעג ס"ב) פסק כדעת הרמב"ם והרמ"א פסק כדעת הרא"ש. [כך למדו רוב האחרונים בדעת הרמ"א מלבד האמרי יושר (ח"א סי' נו) שכתב דהרמ"א הביא דעת הרא"ש ללמדנו דיש דעה החולקת אך לא ס"ל כוותיה אלא כדעת השו"ע].

בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' קסב) דן כאשר השופים עשו בניהם הסכם שהראשון ששמו יעלה בגורל יוכל לבחור לעצמו ראשון איזה חלק שירצה בנכס וכן הלאה, וכתב דגורל באופן זה אינו קונה משום שאינו דומה לגורל שהיה בחלוקת הארץ ששם העלו בקלפי איזה חבל ארץ יזכה כל שבט, ולכן מועיל רק גורל שנקבע באמצעותו איזה חלק יהיה לכל אח, אך גורל שקובע מי יכול לבחור ראשון אין לו כל תוקף של גורל.

כעין זה מצאנו בנתיבות המשפט (סי' קנד סק"ו) בשני שכנים הרוצים להכריע בניהם על הזכות לפתוח חלון בחצר המשותפת, שכתב שהגורל לא מועיל משום שאין זה דומה לגורל בחלוקת הארץ ששם ביררו לכ"א חלקו, אך בנד"ד שרק נותן הגורל זכות לשני במה שיקדים לפתוח חלון אין יכול האחד לחייב את השני בגורל, אמנם בערך ש"י (שם סק"ג) כתב דאף שמקור קנין גורל הוא מחלוקת הארץ, אין הטעם לומר שרק בחלוקת נכס יועיל גורל אלא אף בהכרעות בזכויות השותפים יועיל הגורל, ומ"מ דוקא שחלוקת הנכס תהיה לכלל השותפים, אך לזכות לאחד מן השותפים את כל הנכס ע"י הגורל לא מהני משום שאין זה דומה לחלוקת הארץ. (ועיין במתנת משה ח"ד שהרחיב מאד בענייני גורל והשלכותיו המעשיות).

"לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות" (כו נג)

בבבלי (ב"ב קיז.). דרשו על המילה לאלה שבאה למעט את הטפלים, פ' תינוקות שלא יקבלו חלק בירושת הארץ, אך הירושלמי (ב"ב פ"ח ה"ב) כתב וז"ל: מה ת"ל לאלה, מפני הנשים ומפני הקטנים. פ' דנשים אין להם חלק מחמת עצמן וקטנים כלעיל.

וכתבו המפרשים בסיבת השמטת הבבלי נשים משום שהם התמעטו לגמרי מדין ירושה אא"כ אין בנים ומשום כך אין צריך מיעוט מיוחד בחלוקת הארץ, ובתורה תמימה כתב דבספרי מיעוט נשים מירושת הארץ מהפסוק איש לפי פקודיו יותן נחלתו איש למעט נשים, וא"כ אין ללמוד זאת מהמילה לאלה.

ויש לבאר דעת הירושלמי שדרש מאלה למעט נשים משום דלעיל (שם ה"א) מביא הירושלמי הוכחות כנגד חכמי העולם והצדוקים שרצו לדייק מהפסוקים בענין בנות צלפחד שבת יורשת כמו בנים, ולכן בא הירושלמי בפתיחת ענין חלוקת הארץ לשלול הבנה זו ופ' זה בכתובים. [ואף דבבבלי הובא כן, מ"מ למדו כן מפסוקים אחרים ומשמעות דורשין איכא בנייהו, ואף הירושלמי לא דריש מקרא דספרי משום כך ודו"ק].

ובירושלמי (שם) איתא ג' דעות למי נתחלקה הארץ, ר' יאשיה אמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ר' יוחנן אמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, ור' יהושוע בן קרחה אמר ליוצאי מצרים ולעומדים בערבות מואב נתחלקה הארץ. פ' חלקו התנאים לפי איזה אמת מידה היה החלוקה, ונלמד מפסוקים עיי"ש.

והנה חלוקת הארץ לשבטים נעשתה ע"י גורל וע"י אורים ותומים, ומתארת הגמ' (בבלי שם קכב.) כיצד נעשה, אלעזר מלובש באורים ותומים וכל ישראל עומדין לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכיין ברוח הקודש ואומר, זבולון עולה ותחום עכו עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולון, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו וכו'.

צורת חלוקת הארץ בגורל הינה הבסיס לכל ענייני חלוקה ע"י גורלות, והכי איתא בגמ' (שם קז:): האחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהם קנו כולם, מאי טעמא, אמר ר' אלעזר כתחילת א"י מה תחילה בגורל אף כאן בגורל, אי מה להלן בקלפי ואו"ת אף כאן בקלפי ואו"ת, אמר ר' אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי.

עורך: ראש בית המדרש הרב ישראל מאיר ריאני שליט"א

חברי המערכת: הרב איתמר נגר | הרב מאיר וולברשטיין | הרב מרדכי הרבסט | הרב נפתלי וסרמן

כתובת האתר: www.lomdimyerushalmi.org